

Ny forskning visar att gratis högskolestudier varken ger fler studerande eller minskar social snedrekrytering. Hur många som läser vidare avgörs i stället av ett lands inkomstnivå. För att öka andelen högskolestuderande från studieovana hem är det bättre att investera i en sammanhållen grundskola och låta universiteten ta ut avgifter, skriver välfärdsforskaren **Andreas Bergh**.

Avgiftsfria universitet dålig fördelningsspolitik

Sverige är ett av de länder i världen där den högre utbildningen är helt skattefinansierad och avgiftsfri. Det ligger nära till hands att tro att detta har fördelningsspolitiskt önskvärda effekter genom att fler läser vidare så att den sociala snedrekryteringen minskar. Ny forskning visar dock att så inte är fallet: länder med hög skattefinansiering av den högre utbildningen har inte systematiskt fler som läser vidare. Inte heller har de lägre sociala snedrekrytering.

Den enskilda faktor som bäst förklarar hur många som läser vidare i ett land är landets inkomstnivå: i rika länder läser fler vidare. Sverige och USA har exempelvis ungefär lika många som läser vidare, och ungefär samma grad av social snedrekrytering, trots att universitet i USA ofta tar ut enorma avgifter med svenska mått mätt.

Slutsatserna ovan bygger

på en sammanställning av egen och andras forskning, redovisad i den nyutkomna antologin "Den fria akademien", Ratio. Min egen forskning om vad som förklarar hur många som läser vidare, samt hur detta påverkar inkomstjämligheten, är samförfattad med Günther Fink vid Harvard School of Public Health och accepterad för utgivning i Social Science Quarterly.

Det kan onekligen verka mystiskt att länder med låga eller inga terminsavgifter, och generösa studiemedelsystem, inte i genomsnitt har fler som läser vidare än länder där studenter måste betala ur egen ficka. En trolig förklaring är att den största kostnaden för att läsa vidare är den så kallade alternativkostnaden: de arbetsinkomster man väljer bort när man sätter sig i föreläsningssalen. Den som pluggar i tre år väljer bort tre årsinkomster, en kostnad som överskuggar även ganska

Andreas Bergh

fil dr i nationalekonomi i Lund, välfärdsforskare vid Ratio

"Det tycks möjligt att motverka det sociala arvet genom en sammanhållen grundskola"

höga terminsavgifter.

En annan förklaring är att det sociala arvet väger tungt och är svårt att motverka med subventioner till högre utbildning. Studenter med högutbildade föräldrar är överrepresenterade – både i det avgiftsfria svenska systemet och exempelvis i USA med höga avgifter. I båda länderna har snedrekryteringen minskat över tiden, men forskningen har svårt att knyta detta till just högskolesubventionerna.

Det tycks däremot vara möjligt att motverka det sociala arvet genom en sammanhållen grundskola. Enligt en utvärdering av 1940-talets svenska grundskolereform, publicerad i ansedd American Economic Review, innebar denna särskilt positiva effekter för begåvade barn från icke studieovana hem. Dessa läste vidare i högre utsträckning tack vare den sammanhållna grundskolan, och fick även höga inkomster senare

i livet. En trolig slutsats är alltså att den politiker som vill motverka det sociala arvet snarare bör använda grundskolan som verktyg än högskolepolitiken.

Slutsatsen blir att de skattemedel som läggs på den högre utbildningen i hög utsträckning är en omfördelning till förmån för barn till akademikerföräldrar. Beräkningar från finansdepartementets fördelningsspolitiska beräkningar visar tydligt hur subventionerna till den högre utbildningen är stöd till rika och högutbildade.

Regeringen har aviserat att det är mer pengar på väg till den högre utbildningen. Om målet är att bedriva traditionell fördelningsspolitik, och att minska den sociala snedrekryteringen, har jag ett enkelt förslag värt att utredas: investera pengarna i grundskolan i stället, och tillåt universitet och högskolor att öka sin undervisningskvalitet genom att ta ut avgifter.